

Łódź, 29-04-2015

Dr hab. inż. arch. Robert Sobański

Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska

Politechniki Łódzkiej

94-012 Łódź, ul. Koźmiałowskiego 24

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

**pt. „Metamorfozy przestrzeni o charakterze mieszkalnym
w obliczu postępu technologicznego.”**

Autor: mgr inż. arch. Marcin Sieradzki

Promotor: dr hab. inż. arch. Joanna Olenderek, prof. PŁ

Podstawa opracowania recenzji:

- pismo Dziekana Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska prof. dr hab. inż. Dariusza Gawina z dnia 26.01.2015 r.
- dokumentacja pracy doktorskiej
- ustawa o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003, wraz z późniejszymi zmianami.

Struktura pracy

Rozprawa doktorska została opracowana w jednym tomie w formacie A4. Liczy 313 stron, w tym 268 stron tekstu ilustrowanego 296 fotografiami i 254 rysunkami oraz 45 stron z suplementami: streszczeniami (polskim i angielskim), słowniczkiem, wykazami ilustracji i fotografii, indeksami, bibliografią. Bibliografia liczy 73 pozycje, w tym 62 to wydawnictwa zwarte a 11 to katalogi i poradniki oraz 106 pozycji źródeł

internetowych. Całość pracy podzielona jest na trzy główne rozdziały, z których każdy zawiera podrozdziały z wyszczególnioną w punktach zawartością.

Poszczególne rozdziały z podrozdziałami to :

1. Wstęp do pracy
 - 1.1. Cel, układ i zakres pracy
2. Część główna – Historia rozwoju domu i wnętrza
 - 2.1. Krótkie spojrzenie na dom zachodnio-europejski od czasów najdawniejszych do początku XX w.
 - 2.2. Dom i wnętrze w architekturze końca XIX w. i w okresie XX w. na świecie (Europa Zachodnia, Stany Zjednoczone, Japonia)
 - 2.3. Historia domu przez ponad tysiąc lat istnienia narodu polskiego
3. Zakończenie
 - 3.1. Od Autora
 - 3.2. Suplementy

Układ pracy jest logiczny i pozwala na poprawne przeprowadzenie problematyki badawczej. Kluczem przewodnim jest chronologia zdarzeń co jednym z możliwych do zaakceptowania sposobów porządkowania wywodu.

Ocena pracy

Największą zaletą pracy jest podjęty temat. Przestrzeń mieszkalna to najistotniejsze dla człowieka zagadnienie z zakresu budownictwa. To geneza architektury, która w przytaczanej za Adolfem Loosem teorii Gottfrieda Sempera jest tak bliska, jak ubranie chroniące nas przed zimą. Architektura mieszkalna ma największy wpływ na życie każdego z nas, na zaspokojenie naszych fizycznych, psychicznych i społecznych potrzeb. Jednak mam wrażenie, że w opracowaniach naukowych ma charakter marginalny, że nie stanowi odpowiedniej konkurencji badawczej dla teoretycznie bardziej złożonej problematyki architektonicznej. Świadczy o tym chociażby pozycja domu mieszkalnego w programach studiów architektonicznych. W nauczaniu historii dominują kościoły, klasztory, zamki i pałace budowle piękne i fascynujące ale często naznaczone piętnem wynaturzenia, powstałe w wyniku społecznych manipulacji, dalekie od spełniania naturalnych

ludzkich potrzeb. Dom mieszkalny nazywany zwykle „domkiem” uważany jest nierzadko za projekt zbyt prosty by był tematem pracy magisterskiej.

Autor we wstępie ma świadomość niezwyklego znaczenia architektury mieszkalnej w rozwoju cywilizacyjnym człowieka i zgodnie z nią formułuje cel i zakres pracy wskazując dom mieszkalny jako główny przedmiot badań. Formułuje odpowiadającą standardom naukowym i adekwatną do podjętego tematu rozbudowaną tezę, o następującej treści:

Główna metamorfoza przestrzeni mieszkalnej, w całej historii założenia, a co za tym idzie w całej historii ludzkości miała miejsce trzykrotnie:

- *Przejście domu z naturalnych miejsc zamieszkania (groty, jaskinie, ziemianki) do pierwotnej formy domu (szałas, megarony, chaty), co miało miejsce ok. 3000 roku p.n.e. w Europie zachodniej (...)*
- *Udomowienie domu - w Holandii w XVII wieku oraz w XVIII wieku w Europie zachodniej, poprzez pojawienie się ciepła, namiastki komfortu i prywatności przy jednoczesnym wzroście znaczenia rodziny*
- *Technologia w domu - od około 1920 roku ciepła i zimna woda z wodociągów, gaz, kanalizacja, oświetlenie elektryczne - mimo iż nieznacznie zmieniła formę i układ domu, to bardzo zmieniła wnętrze domu i bytowanie w nim oraz standard wyposażenia.*

Bezpośrednio po sformułowaniu tezy następuje stwierdzenie, które co trudno zrozumieć w tym miejscu, ma charakter wniosku końcowego „*Dom, jako założenie przez wieki zmieniał się, więc w niewielkim stopniu, bo podstawowe potrzeby człowieka także się nie zmieniły (...) stąd metamorfozy przestrzeni dotyczyły raczej rozmaitych udogodnień i podnoszenia komfortu życia nie samego układu domu i jego wyglądu.*” Jest to raczej kolejna teza, może nawet ciekawsza, do której zresztą autor w swojej pracy często się odnosi.

Drugi rozdział pracy to jej główna najbardziej rozbudowana część, w której autor próbuje udowodnić postawiane tezy. Materiał badawczy jest tak obszerny, że każdy podrozdział w celu usystematyzowania wyводу wymagał podziału na kolejne podrozdziały. To słuszny zabieg skutecznie porządkujący odbiór dzieła.

W pierwszym podrozdziale mamy sprawnie i sensownie przedstawiony rozwój architektury mieszkalnej w kulturze zachodnio-europejskiej od prehistorii do początków XX wieku na tle zachodzących przemian kulturowych, społecznych i

niestety w najmniejszym stopniu technologicznym co może trochę dziwić w obliczu podkreślenia tego kryterium w tytule. Najlepiej pod względem merytorycznym, odpowiednio syntetycznie opracowane są początkowe okresy jak starożytność, średniowiecze i renesans. Autor koncentruje się strukturze budynków, układach funkcjonalnych, wpływie ciepła i światła na rodzaj rozwiązań oraz szczegółowo podejmuje kwestię stylistyki i wyposażenia wnętrz. Szkoda, że najmniej miejsca poświęca technologii budowlanej. Wyciągane wnioski z podejmowanych analiz, trafnie ilustrowane przykładowymi rysunkami, są słuszne i czytelne dla odbiorcy. Począwszy o wiek XVII sprawność przeprowadzania wywodu się obniża, tekst staje się trudniejszy w odbiorze. Nadal zawiera bardzo wiele interesujących informacji, często kluczowych dla wartości całej pracy ale systematyka ich podania i odpowiedni stopień syntezy formułowania wniosków nie jest do końca zadawalający. Zawiodła odpowiednia selekcja materiału, którą autor zgromadził do analiz. Zbyt wiele jest nieistotnych informacji szczególnie tych dotyczących kwestii estetycznych. Drażni też pomieszanie języka naukowego z potocznym i częste stwierdzenia a priori bez wcześniejszego umocowania w tekście jak chociażby pierwsze zdanie podrozdziału opisującego wiek XVII i XVIII „*Zatem od roku 1700 wnętrze i dom niosły ze sobą wicher zmian*”. Podobne błędy zawiera opis wieku XIX i początku XX a niektóre sformułowania brzmią wręcz humorystycznie jak np.: „Widać było wzrastające zainteresowanie higieną osobistą, zdrowiem i ogólną czystością na co miała wpływ elektryczność”. Abstrahując jednak od złośliwości recenzenta trzeba uznać rzetelny przegląd zjawisk społecznych, kulturowych i wynalazków technicznych wychwyconych przez autora w tym okresie, które miały kluczowe znaczenie dla dalszym metamorfoz przestrzeni mieszkalnych charakterystycznych przede wszystkim dla XX wieku.

Drugi podrozdział o tytule „Dom i wnętrze w architekturze końca XIX wieku i w okresie XX wieku na świecie (Europa Zachodnia, Stany Zjednoczone, Japonia) jest najobszerniejszy z całej dysertacji (prawie 100stron) bo obejmuje okres według mnie najistotniejszy dla ukształtowania się przestrzeni mieszkalnej w wydaniu teraźniejszym. Podobny wniosek poprzedzony szczegółowo przeprowadzonym wywodem, chociaż delikatnie niespójnym i nieuporządkowanym, wysuwa również autor. Zastanawia jednak dlaczego przedział czasowy zazębia się w tak dużym stopniu z podrozdziałem poprzednim. Zabieg taki wprowadza niepotrzebny zamęt w strukturę pracy. W tekście w tym miejscu pojawiają się również drobne wątpliwości i

nieścistości. Wystawa w Paryżu w 1925 roku nie prezentowała premierowych nowatorskich rozwiązań tylko była podsumowaniem niezwykle przemyśleń jakie dokonały się wcześniej, co zresztą autor szczegółowo opisuje. Domem za 5000 dolarów miał być Usonia 1 Franka Lloyd Wrighta, przy którym zresztą brak wyjaśnienia pojęcia usonii, a nie Bavinger House Brusa Goffa. Rudolph Schindler i Richard Neutra byli przyjaciółmi z Wiednia i wspólnie studiowali u Loosa i Wagnera i wspólnie wyemigrowali ale informacje o tym pojawiają się tylko przy drugim nazwisku. Szkoda, że autor nie przytoczył takich przykładów jak Ennis House Wrighta z 1923 z prekursorskimi rozwiązaniami technicznymi w postaci prefabrykowanych bloczków włóknobetonowych określającymi całą strukturę konstrukcyjną i wykończeniową budynku oraz Villi Girasol z 1936 roku, obrotowego domu, idei wymyślonej przez inżyniera portowego Angelo Invernizziniego, pierwszego przykładu architektury responsywnej. Wątpliwości budzi również nadanie niezwykle znaczenia dla współczesnej architektury projektantowi mody Ralphowi Laurenowi. *„Dla Amerykanów to człowiek ikona, który wyznaczał trendy i mówił ludziom, jak mają się ubierać, a także od 1984 roku – jak mają żyć i mieszkać”* to cytata z pracy.

Trzeci podrozdział zawierający opis rozwoju form mieszkalnych na terenach Polski przez całą jej historię wprowadza recenzenta w spore zdumienie. Już sam jego tytuł *„Historia domu przez ponad tysiąc lat istnienia narodu polskiego”* pompatyczny i z silnym zabarwieniem narodowym mocno zastanawia. Nadaje się raczej na oddzielną pracę. W tym miejscu i w takim szerokim ujęciu wydaje się zdecydowanie nadprogramowy. Najciekawsze zjawiska z polskich terenów wpisujące się w podjętą problematykę mogły ciekawie uzupełniać wcześniejsze podrozdziały. Mimo tych uwag niewątpliwą zaletą tej części pracy są świetne przykłady budynków mieszkalnych zaprojektowanych przez polskich architektów na całej przestrzeni XXw. świadczącej o niezwykle wysokiej jakości polskiej myśli architektonicznej co w przypadku domu mieszkalnego bardzo rzadko jest podkreślane.

Rozdział 3. Zakończenie zawiera podsumowanie podjętej problematyki badawczej oraz wnioski autora w odniesieniu do postawionych tez. Przedstawione w tym celu sformułowania są czytelne, logiczne i nie budzą większych kontrowersji prowadząc w prostej linii do poparcia wyjściowych założeń.

Podsumowanie

Rozprawa doktorska pana Marcina Sieradzkiego stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Świadczy o jego szerokiej, ogólnej wiedzy z zakresu architektury mieszkaniowej i architektury wnętrz. Potwierdza zdolność autora do samodzielnego formułowania problemów i sensownego poszukiwania rozwiązań i właściwego doboru bibliografii. Jest ciekawie napisana, dobrym językiem, pełna interesujących przykładów i odniesień. Podejmuje bardzo interesujący i ważny temat, rzadko podejmowany w pracach naukowych. Nie jest jednak wolna od błędów. Główny to zbyt szeroki zakres czasowy i terytorialny poruszanych problemów, w takich ramach nadający się co najmniej na rozprawę habilitacyjną. Kolejne błędy wyszczególnione w recenzji są jego pochodną, zbytnia mnogość wątków musiała w niektórych momentach doprowadzić do chaosu, nieścisłości i zaburzeń w logice wyводу. Tym niemniej praca ma dla odbiorców duże walory poznawcze a prowadzone nad nią badania musiały wyposażyć autora w bogaty zasób wiedzy na co paradoksalnie pozytywnie wpłynął zbyt szeroki jej zakres.

Rozprawa doktorska mgr inż. arch. Marcina Sieradzkiego pod tytułem pt. „Metamorfozy przestrzeni o charakterze mieszkalnym w obliczu postępu technologicznego.” Wykonana pod opieką promotorską dr prof. arch. Joanny Olenderk prof. PŁ. spełnia wymogi wynikające z Ustawy o Stopniach i Tytule Naukowym. W związku z tym wnoszę o przyjęcie rozprawy i dopieszczenie jej Autora do publicznej obrony.

Robert Sobański